

УДК: 330.14:005.591.452(4+477)

Інтеграція України у світовий ринок капіталу: проблеми та перспективи

Батракова Т.І.кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Запорізького національного університету**Пікалова А.М.**студентка
Запорізького національного університету

У статті проаналізовано загальні тенденції економічного стану ринку капіталу в Україні. Окреслено напрями побудови в Україні ефективно функціонуючого ринку капіталу. Висвітлено основні світові тенденції розвитку ринку капіталу. Проаналізовані проблеми та можливості, які постають перед Україною під час інтеграції у світовий ринок капіталу.

Ключові слова: інтеграція, ринок капіталу, модернізація, фінансовий капітал, реальний сектор економіки, глобалізація.

Батракова Т.І., Пікалова А.М. ИНТЕГРАЦИЯ УКРАИНЫ В МИРОВОЙ РЫНОК КАПИТАЛА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье проанализированы общие тенденции экономического состояния рынка капитала в Украине. Определены направления построения в Украине эффективно функционирующего рынка капитала. Освещены основные мировые тенденции развития рынка капитала. Проанализированы проблемы и возможности, которые стоят перед Украиной при интеграции в мировой рынок капитала.

Ключевые слова: интеграция, рынок капитала, модернизация, финансовый капитал, реальный сектор экономики, глобализация.

Batrakova T.I., Pikalova A.M. INTEGRATION OF UKRAINE IN WORLD CAPITAL MARKET: PROBLEMS AND PROSPECTS

The article analyzes the general trends of the economic state of the capital market in Ukraine. The directions of building in Ukraine a well-functioning capital market. When covering major world trends in the development of capital markets. The problems and opportunities faced by Ukraine towards integration into the global capital market.

Keywords: integration, capital market modernization, financial capital, the real economy, globalization.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з найважливіших функцій фінансового ринку є трансформація вільних грошових коштів до позичкового капіталу, а вже потім перерозподіл між різними господарчими суб'єктами економіки, які ставлять перед собою мету – примноження капіталу. Ринок капіталу займає провідну роль в умовах ринкових відносин, оскільки він є важливим джерелом довгострокових фінансових ресурсів. До ринку капіталу належать ринок цінних паперів та ринок банківських послуг, що сприяє платоспроможності всієї фінансової системи.

За всі роки існування України на ринках капіталу накопичилася чимала кількість проблем, яка потребує негайного вирішення. В Україні на ринках капіталу накопичилося чимало проблем, які потребують негайного вирішення. Насамперед це стосується роз-

витку інфраструктури, зосередження купівлі-продажу цінних паперів на фондових біржах та інших центрах торгівлі, вдосконалення механізму захисту прав інвесторів і системи розкриття інформації на ринку цінних паперів, випуску та обігу фінансових інструментів, розвитку Національної депозитарної системи.

Зволікання з модернізацією ринків капіталу України не дає змоги суттєво покращити фінансування реального сектору національної економіки, може знівелювати їхню роль і місце в ринковій економіці. Нині реальною є загроза поглинання ринків капіталу України більш структурованими і капіталізованими ринками інших країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем світового ринку капіталу зробили такі українські та зарубіжні вчені: В. Андрущенко, С. Боринець, В. Будкін, І. Вальтер, О. Гаврилюк, А. Дани-

ленко, В. Клочко, Л. Красавіна, Д. Лук'яненко, М. Мелвін, Д. Пейдж, О. Плотніков, А. Поручник, О. Рогач, Дж. Сакс, В. Федосова, Б. Федоров, Дж. Фріден, О. Шаров, О. Шнирков. Серед матеріалів спеціалістів у сфері банківської справи слід відмітити праці Е.Ф. Жукова, О.И. Лаврушина, А.В. Ломакіна.

Питання дослідження сучасного стану та характеру піднесення міжнародного ринку капіталу досить актуальне серед дослідників економічних наук із точки зору внесення коригувань у наявні або в розробку нових підходів до оцінки ролі такого ринку в системі світових ринків позичкового капіталу, визначення обсягів і характеру впливу змін, які позначаються на розвитку як окремих регіонів, так і на світовій економіці взагалі. Також слід відмітити проблему необхідності формування на території України правового поля для розвитку ринку капіталу і приведення законодавства, що регулює цю сферу, до міжнародних стандартів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значні наукові доробки, недостатньо дослідженим залишається питання формування ринку капіталу, спроможного слугувати ефективним механізмом залучення та перерозподілу капіталів у вітчизняній економіці, стимулювати внутрішню інвестиційну активність та зміцнювати позиції країни на світовому ринку капіталу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – розглянути особливості розвитку світового ринку капіталу; виявити основні протиріччя українського ринку капіталу та шляхи їх вирішення; дослідити перспективи і проблеми інтеграції України у світовий ринок капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гарантією незалежності держави слугує її ефективна національна економіка, яка вимагає комплексних програм економічних перетворень та невідхильності від курсу переходу від адміністративно-господарських методів керівництва до ринкової економіки.

Реальний капітал зберігає своє значення в сучасній економіці, але все більшу роль відіграє фінансовий капітал, тобто капітал у формі грошей і цінних паперів. Ринок капіталу являє собою сегмент грошового ринку, на якому продаються і купуються грошові кошти на тривалий (більше одного року) термін для збільшення маси основного й оборотного капіталу за посередництвом банків, страхових компаній, інвестиційних і пенсійних фондів, фондів взаємного кредитування [1].

В Україні є всі необхідні передумови для активного входження до цивілізованих ринків капіталу, але проблеми, які постійно виникають через недосконалість і безсистемність реформ, несумісність економічних методів управління і закономірностей розвитку ринкових структур, значні недоліки в правовому забезпеченні розвитку ринку цінних паперів та інших фінансових інструментів справляють негативний вплив на економічний стан країни, позначаються на формуванні економічної політики і фінансовій безпеці держави [3, с. 18–19]. Нині однією з першочергових проблем, яка потребує негайного вирішення, є відсутність чіткої та скоординованої державної політики, спрямованої на забезпечення фінансування реального сектору економіки через механізми ринків капіталу, що звужує їх роль і місце в ринковій економіці, а також може призвести до поглинання ринків капіталу України більш структурованими і капіталізованими ринками інших країн.

Шляхом розв'язання проблем розвитку ринків капіталу України є їх модернізація («осучаснення»), яка полягає не в усеосяжній реорганізації, а в приведенні сектору інституційного інвестування, системи біржової торгівлі, обліково-розрахункової інфраструктури ринків капіталу та корпоративного управління до міжнародних стандартів [8]. Оптимальний варіант розв'язання проблеми визначається на основі порівняльного аналізу розвитку світових ринків капіталу. Світові ринки капіталу протягом останнього десятиріччя стрімко модернізувалися за всіма напрямками їх функціонування: правовим, інституційним та технологічним. Основними світовими тенденціями розвитку ринків капіталу є:

- створення глобальних торговельних та розрахунково-клірингових систем для обслуговування світової торгівлі;
- підвищення рівня використання новітніх інформаційних і фінансових технологій, упродовження фінансового інжинірингу;
- універсалізація діяльності фінансових установ (як банківських, так і небанківських), за якої увага приділяється передусім якості, швидкості та мінімальній ризикованості послуг;
- зростання ролі інституційних інвесторів (інститутів спільного інвестування, недержавних пенсійних фондів, страхових компаній тощо) у здійсненні фінансових інвестицій через ринки капіталу;
- комерціалізація центральних ринкових інституцій;

– консолідація корпоратизованих інституцій інфраструктури ринків капіталу, яка відбувається згідно з утвореною природним шляхом формою того чи іншого регульованого ринку (горизонтальна консолідація), що має здебільшого наднаціональний характер або здійснюється за ініціативою держави і за згодою учасників ринків у межах однієї країни (вертикальна консолідація);

– консолідація системи державного регулювання всіх складників ринків капіталу, що завершилася в багатьох країнах утворенням єдиного державного органу консолідованого нагляду за фінансовими послугами та ринками з одночасною дерегуляцією окремих складників ринків капіталу та посиленням їх саморегулювання [2].

Способами вирішення проблем ринків капіталу України є:

– консолідація біржової системи України на принципах регульованих ринків, передбачених Директивами Європейського Союзу;

– завершення розбудови Національної депозитарної системи з урахуванням світового досвіду інтеграції обліково-розрахункової інфраструктури як умови забезпечення надійного обліку прав власності на цінні папери та базові активи деривативів (похідних фінансових інструментів);

– удосконалення системи захисту прав інвесторів на основі впровадження міжнародних принципів корпоративного управління та системи розкриття інформації;

– впровадження інноваційних технологій та новітніх фінансових інструментів на ринках капіталу;

– реформування системи державного регулювання ринків капіталу [4].

Розв'язанню проблем ринків капіталу України буде сприяти також упровадження інноваційних технологій та новітніх фінансових інструментів на ринках капіталу України, що передбачається здійснити заходами окремих галузевих інноваційних програм.

Оновлення ринків капіталу вимагає також реформування системи державного регулювання ринків капіталу, фінансових послуг та діяльності фінансових установ на засадах розмежування функцій регулювання та консолідованого нагляду [6].

Реформування системи державного регулювання ринків капіталу, фінансових послуг та діяльності фінансових установ передбачає залишити функції регулювання діяльності банків Національним банком України та передати функції регулювання діяльності небан-

ківських фінансових установ центральним органам виконавчої влади, уповноваженим Кабінетом Міністрів України, а для виконання функцій консолідованого нагляду створити державний орган зі спеціальним статусом – Державну комісію з нагляду за діяльністю фінансових установ.

Запорукою успішності державних заходів є дотримання принципів:

– передбачуваності на основі використання міжнародних стандартів за визнання можливості відхилення від них відповідно до національних особливостей;

– узгодженості між стратегією та практикою регулювання, тобто державні заходи мають здійснюватися в руслі загальної стратегії, але адекватно поточній ситуації;

– інформаційної відкритості та публічної зрозумілості, що базуються на регулярному оприлюдненні інформації;

– координування дій усіх органів державного управління і законодавчої влади, що мають повноваження у сфері регулювання ринку капіталу. Це дасть змогу вдосконалити законодавчу базу в напрямі створення кращих умов для ведення інвестиційного бізнесу;

– співробітництва з асоціаціями професійних дилерів у частині запровадження внутрішніх систем регулювання і корпоративної практики;

– постійного вдосконалення систем ризик-менеджменту та кризового менеджменту;

– тісного співробітництва з іншими державами, що дасть змогу підтримати баланс між внутрішнім та зовнішнім наглядом за функціонуванням ринку капіталу [5].

Завдання інтеграції до глобалізованого світового фінансового простору, що стоїть перед Україною, вимагає врахування особливостей сучасної структури світової економіки, ретельного вибору та використання інструментів, які здатні забезпечити максимальну швидкість та ефективність такої інтеграції й одночасно мінімізувати можливі втрати від цього процесу. При цьому особлива увага має бути приділена ризикам, які супроводжують процес інтеграції національної економіки до глобалізованого фінансового простору.

У процесі подальшого піднесення та зняття обмежень українського фінансового ринку, у процесі його подальшого входження до світового фінансового простору важливим питанням є ретельне дослідження та вивчення досвіду іноземних країн щодо шляхів упровадження такої інтеграції та уникнення її негативних наслідків.

Для більш успішного розвитку інтеграції у світовий ринок капіталів перед Україною стоїть кілька основних завдань:

– нарощувати зусилля в таких найбільш перспективних секторах світової економіки, як електроніка, енергетика, матеріали з наперед заданими властивостями, біотехнології, науково-технічні, інжинірингові, консалтингові послуги, міжнародний туризм і т. д.;

– створювати конкурентоспроможні транснаціональні корпорації, озброюватися стратегіями глобального маркетингу, технологіями реалізації великих міжнародних коопераційних проектів;

– диверсифікувати географічну структуру зовнішньої торгівлі, мінімізувати критичну залежність від окремих держав (ринків), відповідно зміцнюючи економічну безпеку України;

– забезпечити збалансованість експорту та імпорту, торговельних і поточних платіжних балансів України [7].

Висновки з цього дослідження. Ринок капіталу – це сегмент ринку, на якому відбувається торгівля (купівля-продаж) на середньостроковий та довгостроковий позиковий капітал за посередництвом банків, інвестиційних і пенсійних фондів, фондів взаємного кредитування та страхових компаній.

Наполегливі спроби ринкових перетворень окремих сторін господарської діяльності, на жаль, не призводять до жаданого результату.

Становище України невтішне, країна досі перебуває далеко від головних потоків капіталу. Відсутність ефективно діючої інфраструктури, яка сприяє акумуляції капіталу для інвестицій у виробничу і соціальну сфери та раціональному розміщенню фінансових ресурсів, не дає можливості ефективно управляти господарською діяльністю і конкурентно оцінювати вартість виробничих ресурсів. Можна припустити, що в умовах обмеженості пропозиції інвестиційних ресурсів на внутрішньому ринку для провідних компаній України актуальним уже зараз є вихід на міжнародні ринки капіталу, що, своєю чергою, стане можливим завдяки інтеграції українського фондового ринку в структуру світового ринку капіталів.

Щоб поживити український ринок капіталу, необхідно посилити взаємозалежність державних ринків і сусідніх, віддалених ринків капіталу і фінансових центрів. Щоправда, така глобалізація державних ринків капіталу несе як позитивні, так і негативні наслідки. Розвиток ринків капіталу повинен відбуватися за такими головними напрямками: проведення фундаментальної реформи чинної системи фінансового регулювання і контролю (насамперед для попередження кризових ситуацій), узгодження темпів розвитку фінансового і реального секторів економіки; вдосконалення механізмів підтримки НБУ фінансових інститутів у частині надання ліквідності й компенсаційного фінансування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Смолянська О.Ю. Фінансовий ринок : [навч. посіб.] / О.Ю. Смолянська . – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 384 с.
2. Максаковский В. Международный рынок капитала / В. Максаковский // Краєзнавство. Географія. Туризм. 2009. – № 21–23. – С. 18–25.
3. Патрікац Л. Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків / Л. Патрікац // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 12. – С. 16–19.
4. Державне агентство України з інвестицій та інновацій: Звіт про роботу за 2007 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.agroin.org/statti/report_2007.pdf.
5. Лютий І.О. Проблеми розвитку сучасного міжнародного фінансового ринку та інтеграційний курс України / І.О. Лютий, В.І. Міщенко // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 21–31.
6. Корнєєв В.В. Еволюція і перспективи фінансового ринку України / В.В. Корнєєв // Економіка України. – 2007. – № 9. – С. 21–29.
7. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.